

(Данас, 24.10.2010)

Стиче се утисак да већина Европљана не би имала ништа против када би на Косову и у Босни и даље постојала нека врста "замрзнутог конфликта", чак и када би то значило да две државе неће ући у ЕУ. С друге стране, САД су уложиле много напора да се проблеми на Балкану превазиђу јер им такво стање не одговара, оцењује у разговору за Данас Вилијем Монтгомери, последњи амбасадор САД у СР Југославији и аутор мемоара "Кад овације утихну - борба са демократском традицијом".

Он наглашава да је када је у јануару 1996. дошао у Босну у својству специјалног представника председника и државног секретара САД за примену Дејтонског споразума сматрао да ће се америчке трупе из те државе повући после годину дана, али да циљ није остварен ни 15 година касније. "Протраћили смо много енергије и новца да унапредимо ситуацију у Босни, а међународна заједница није спремна на уступке. Бојим се да би се исто могло догодити и на Косову", тврди наш саговорник.

Да ли су САД и међународна заједница извукле поуке из трагичних догађаја који су се на овим просторима одиграли 1990-их?

- Надам се да јесмо, али нисам сигуран. Једна од поука гласи да морате да имате добар увид у ситуацију на терену. Друго, не смете да дозволите да жеље управљају вашим акцијама. Управо такву грешку направили смо када смо покушали да спречимо распад СФРЈ јер смо страховали да би тај сценарио могао подстаћи чланице СССР да учине исто. Председник САД Џорџ Буш Старији сматрао је да ће најмање три нове државе које би настале у случају слома СССР-а развити нуклеарно оружје, да ће њихове владе бити нестабилне и да ће наступити хаос. Ипак, чињеница је да није постојао начин да се спречи тренд осамостаљивања југословенских република. Због тадашње глобалне климе и транзиције која се одвијала у Источној Европи распад Југославије био је неминован. Поука која може да се извуче из свега тога јесте да је било потребно да делујемо пре

Подела најлогичније решење за Косово и Босну

Пише: Вилијем Монтгомери
понедељак, 25 октобар 2010 10:53

распада бивше Југославије. Требало је да ЕУ и САД инсистирају на томе да републике иступе из СФРЈ на миран начин и према унапред одређеној процедури. На тај начин спасли бисмо на десетине хиљада живота и уштедели бисмо милијарде долара. Али, желели смо да СФРЈ остане јединствена, а наша тадашња амбасада у Београду била је сувише оптимистична када је реч о томе.

Које су основне разлике између конфликта у Босни и на Косову?

- У Босни су постојале три етничке групе које су добро сарађивале, а најбољи аргумент за ту тврдњу представља велики број мешовитих бракова, за разлику од Косова, где је забележено мало таквих случајева. Такође, две етничке групе на Косову увек су биле одвојене. Проблем у Босни настао је због жеље Хрватске и Словеније да стекну независност. На састанку којем сам присуствовао у Вашингтону 1991. Алија Изетбеговић је рекао да муслимани не желе самосталност јер би то представљало катастрофу. Не знам да ли је био искрен, али преклињао нас је да убедимо Хрвате и Словенце да не иступају из СФРЈ. Казао је да муслимани у том случају не би могли да остану у заједничкој држави јер би Слободан Милошевић добио сувише моћи и утицаја. С друге стране, на Косову су вековима постојале тензије између Срба и Албанаца. То је значило да је кључни задатак стварања истински мултиетничког друштва на Косову било готово немогуће остварити ни у кратком, ни, чак, у средњем року, за разлику од Босне, где је изазов био како сачувати мултиетничко друштво.

Која су била основна начела ваше стратегије према Косову?

- Пре свега, желео сам да Срби, који су се више од деценију осећали изолованим, почну да увиђају да ће им међународна заједница помоћи, а не да ће бити њихов противник. Зато сам сам сарађивао са Владом Србије приликом гушења побуне Албанаца на југу Србије. Када сам дошао у Србију знао сам да у САД постоји мишљење да ће Косово добити независност унутар постојећих граница и да је само питање када ће се то догодити. Сећам се да сам на једном састанку у Вашингтону рекао да прво треба да остваримо циљеве као што су повратак избеглица и обезбеђивање слободе кретања и нагласио да "ружичасти" извештаји из Приштине нису истинити јер постоје огромни проблеми. Такође, за разлику од осталих америчких званичника већ тада сам сматрао да би подела Косова представљала најлогичније решење. Исти рецепт требало би применити у Босни и питам се зашто међународна заједница не дозволи Републици Српској да одржи референдум о независности?

Шта је представљало суштину политике "Стандарди пре статуса" и зашто такав пројект није спроведен у дело?

- Реч је о стратегији коју сам хтео да разрадим са заменицом државног секретара за европске послове и шефом наше мисије на Косову, а која се темељила на дефинисању конкретних стандарда у бројним доменима, на основу којих бисмо могли да проценимо колики је напредак остварен на Косову, што је представљало предуслов за покретање разговора о коначном статусу покрајине. Након што је Стејт департмент прихватио моју замисао наговорио сам Небојшу Човића, тадашњег шефа Координационог центра за Косово и Метохију, да се укључи у пројекат. Међутим, Унмик се успротивио учешћу Србије, уз образложење да би косовски Албанци одбили да учествују у томе уколико би процурила информација да су стандарди осмишљени у било каквој сарадњи са Београдом. Када је објављена коначна листа стандарда, испоставило се да ниједна идеја Срба није прихваћена. Када сам уложио приговор, речено ми је: "Жао нам је, али желимо да имамо одрешене руке приликом доношења одлука. Не желимо специфичне стандарде." На тај начин ми је задат ударац на више начина. Прво, стратегија која је требало да покаже Србима да могу да сарађују с међународном заједницом је пропала. Друго, Човић је изгубио кредибилитет. Треће, схватио сам да немам утицаја на политику о Косову. Четврто, схватио сам да је само питање времена када ће бити проглашена независност Косова, а тај тренутак је наступио много брже него што сам желео и очекивао.

Зашто је међународна заједница била строжа према косовским Србима него према косовским Албанцима после повлачења српске војске и полиције са те територије?

- Добро питање јер према традицији пружамо велику подршку националним мањинама и боримо се за њихова права. Косовски Срби су за време Милошевићевог режима били мањина на тој територији. Ипак, када је реч о моћи, утицају, запослењу и позицијама били су повлашћени, делом због опште политике Милошевићеве владе, а делом због одлуке косовских Албанаца да се повуку из многих институција у знак протеста због начина на који су били третирани. Срби су, дакле, били у привилегованој позицији. Касније се догодило НАТО бомбардовање, а у вакууму који је постојао између повлачења српске војске и доласка Кфора и његовог преузимања пуне контроле над том територијом косовски Албанци су се сурово светили Србима за оно што су доживели у претходним периоду. Зато је велики број косовских Срба побегао с Косова. Међутим, представници међународне заједнице који су стизали на Косово сматрали су да су косовски Срби свирепо угњетавали косовске Албанце, због чега је стотине хиљада њих побегло у Македонију и Црну Гору. Схватили су да косовски Срби не желе да прихвате оно што је међународна заједница сматрала новом реалношћу. Главни приоритет био је да се косовским Албанцима помогне да се врате кући, а други да се успостави

Подела најлогичније решење за Косово и Босну

Пише: Вилијем Монтгомери
понедељак, 25 октобар 2010 10:53

функционална влада. Стога је акценат стављен на сарадњу с косовским Албанцима. Био сам изненађен колико је мало напора и енергије уложено да се косовски Срби врате на Косово. Будући да сам се у Београду наслушао прича о томе како су косовски Срби лоше третирани, кад год бих посетио седиште наше мисије у Приштини, био бих шокиран количином беса и љутње коју су Американци отворено изражавали према косовским Србима јер су чврсто веровали да су они главна препрека ка остварењу циљева на Косову.

Ђукановић је најспособнији политичар

- Према мишљењу Вилијема Монтгомерија, црногорски премијер Мило Ђукановић је најспособнији политичар на Балкану. Као аргумент за такав став наводи његову невероватну способност преживљавања и напредовања у веома различитим политичким окружењима. "Без обзира на то да ли га волите или мрзите, Ђукановић је од почетка каријере мајстор да правовремено предузима ризик приликом супротстављања другим моћним актерима. Повремено се покаже и као одличан "покераш", који је способен да увиди када његов противник блефира, а када је боље да одложи карте и сачека ново дељење. Управо тај квалитет веома често недостаје балканским политичарима", оцењује саговорник Данаса.